

Joanna Olchawa¹, Kinga Fecko-Gałowicz²

¹Szpital Specjalistyczny im. Jędrzeja Śniadeckiego w Nowym Sączu

²Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu

Wiedza oraz postawy młodzieży gimnazjalnej i licealnej wobec udzielania pierwszej pomocy

Knowledge and attitudes of junior high school and high school students towards first aid

STRESZCZENIE

Wstęp. Umiejętność udzielenia pierwszej pomocy przedmedycznej przez przypadkowego świadka zdarzenia jest bardzo ważna.

Cel pracy. Celem pracy było poznanie poziomu wiedzy i postaw, jaką prezentują uczniowie szkoły gimnazjalnej i licealnej wobec udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej osobom poszkodowanym.

Material i metody. Badaną populację stanowiło 175 uczniów klas trzecich szkoły gimnazjalnej i klas maturalnych liceum ogólnokształcącego. Do badań wykorzystano przygotowany autorski kwestionariusz ankiety, który został rozdany na lekcjach godziny wychowawczej w dwóch typach szkół. W obliczeniach statystycznych posługiwano się testem chi-kwadrat. Dla każdego testu przyjęto poziom istotności równy 0,05.

Wyniki. Młodzież uczęszcza na zajęcia z zakresu udzielania pierwszej pomocy zarówno w szkole, jak i na zajęciach organizowanych poza szkołą. W znacznej większości zna numery alarmowe, wykazuje chęć ciągłego szkolenia się, ale nie wykazuje chęci, aby kształcić się w kierunku medycznym zawodowo. Pytania z zakresu postępowania przedmedycznego wypadły na zadowalającym poziomie. Problem stanowiły jednak odpowiedzi z zakresu tamowania krwotoku, pomocy w przypadku płonącej odzieży oraz postępowania z nieprzytomnym.

Wnioski. Wiedzę z zakresu pierwszej pomocy młodzież gimnazjalna i licealna czerpała głównie z zajęć prowadzonych na terenie szkoły. Wyjątkiem jest nieumiejętność postępowania w krwotokach, z nieprzytomnym oraz oparzoną płonąca odzież. Starsza młodzież (licealna) częściej udzielała poprawnej odpowiedzi niż młodzież gimnazjalna.

Problemy Pielęgniarstwa 2017; 25 (1): 29–34

Słowa kluczowe: pierwsza pomoc, młodzież, wiedza

ABSTRACT

Introduction. The ability to provide first aid by an accidental bystander is very important.

Objective. The aim of the study was to investigate the level of knowledge and attitudes of junior high school and high school students towards first aid given to the injured.

Material and methods. The study involved 175 subjects, including third grade students of junior high school and students of final year of secondary school that were randomly selected. The study used the author prepared a questionnaire, which was distributed to the classroom hours of education in the two types of schools. The statistical calculations were made using the chi-square test. For each test significance level equal to 0.05 was assumed.

Results. Young people attend first aid trainings both at school and in the classes organized by school. In the vast majority they know the emergency numbers and show a willingness to further training, however they did not show willingness to educate themselves on the medical professions. The results of the questions concerning first aid were quite well. The problem, however, was the response from the scope of the control of hemorrhage, assistance in case of burning clothes and dealing with unconscious.

Adres do korespondencji: mgr Kinga Fecko-Gałowicz, Tęgoborze 208, 33–312 Tęgoborze, tel.: 698 705 206, e-mail: fecko.kinga@wp.pl

DOI: 10.5603/PP.2017.0005

Conclusions. Knowledge of first aid secondary school students and secondary school pupils drew mainly from activities conducted on the school grounds. The exception is the inability to conduct a bleeding, unconscious and with burning clothing. Older (high school) youth more frequently gave correct answers than secondary school students.

Problemy Pielęgniarstwa 2017; 25 (1): 29–34

Key words: first aid, youth, knowledge

Wstęp

Umiejętność udzielenia pierwszej pomocy przedmedycznej przez przypadkowego świadka zdarzenia jest niezwykle istotna. Pozwala na ograniczenie skutków incydentu, a niejednokrotnie zwiększa szansę na przeżycie poszkodowanego. Pierwsza pomoc ma na celu niedopuszczenie do dalszych uszkodzeń i zabezpieczenie poszkodowanego oraz miejsca zdarzenia do momentu przybycia służb ratowniczych [1]. W dzisiejszych czasach umiejętność udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej można uznać za cenną, przede wszystkim z uwagi na fakt, że kilka prostych czynności popartych nabytą uprzednio wiedzą, może uratować ludzkie życie. Posiadanie tej umiejętności wydaje się być realnym i niezbędnym elementem wykształcenia każdego człowieka, w którego świadomości pierwsza pomoc winna znajdować swoje stałe miejsce. Uczestnictwo w zajęciach pozaszkolnych z pierwszej pomocy przedmedycznej w ramach różnych grup i stowarzyszeń umożliwi młodzieży poszerzenie wiedzy teoretycznej oraz praktycznej na temat zasad udzielania pierwszej pomocy. Zajęcia odbywają się na terenie szkoły, do której uczęszcza młodzież i są organizowane jako dodatkowe zajęcia w ramach programów nauczania. Charakterystyka zasad pierwszej pomocy przedmedycznej w trakcie zajęć lekcyjnych wynika z zapisów w podstawach programowych na każdym etapie nauczania oraz z Ustawy z dnia 27 czerwca 2003 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz innych ustaw. Zagadnienia związane z pierwszą pomocą przedmedyczną mieszczą się w zapisach art. 1 powyższej ustawy, gdzie w pkt. 16 odnotowano upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowaniu właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych [2].

Badanie postawy młodzieży nie może odbywać się bez zdefiniowania tegoż pojęcia. Termin ten w literaturze przedmiotu oznacza składniki osobowości, które wyrażają się w skłonności człowieka do zachowywania się w określony sposób w stosunku do sytuacji, osób czy problemów. Sytuacje te sprawdzają jednostkę i uwypuklają jej postawy — te zaś kształtują się w toku życia człowieka [3]. Jednym z ważniejszych okresów, na który przypada czas kształtowania postaw, jest okres dojrzewania. Młodzi ludzie, którzy są w procesie adolescencji, stają wobec poszukiwań swojego miejsca w świecie. To jednak na tym etapie rozwoju człowiek osiąga zdolność stawiania sobie celów i kie-

rowania swoim działaniem [4]. Młodych ludzi cechują zróżnicowane postawy wobec obowiązujących norm czy przepisów. Często są to postawy ambiwalentne. Podobnie jest w przypadku udzielania pierwszej pomocy medycznej. Młodzieży nie brak empatii w stosunku do innych — z codziennych obserwacji wynika, że tę grupę społeczeństwa cechują pozytywne postawy wobec udzielania pomocy. Młodzież wydaje się doceniać wagę takich zachowań. Z tego względu edukacja w zakresie pierwszej pomocy przedmedycznej staje się kwestią obligatoryjną w procesie wychowania. Postawy młodych ludzi wobec udzielania pomocy przedmedycznej wyniesione są bowiem nie tylko z rodzinnych domów, ale też i środowiska, w którym znajduje się młodzież, również ze środowiska szkolnego. Dzięki edukacji w zakresie pierwszej pomocy możliwe jest wyrobienie umiejętności kontrolowania emocji, nie popadania w panikę i zaniechania pochopnych kroków, które mogłyby przynieść konsekwencje, stanowiące zagrożenie nie tylko dla poszkodowanego, ale też i dla osoby ratującej. Ważnym jest, aby każdy posiadał wiedzę na temat postępowania w stanach zagrożenia. Należy podkreślić, że udzielenie pomocy przez przypadkowego świadka jest pierwszym ogniwem w łańcuchu przeżycia [5]. Z tego powodu istotne znaczenie ma przekazywanie zasad pomocy przedmedycznej oraz kształtowanie postaw wobec zagrożenia zdrowia i życia.

W wielu publikacjach i przeprowadzanych badaniach na temat pierwszej pomocy młodzież deklaruje chęć poszerzania swojej wiedzy w tym zakresie. Zajęcia tego typu powinny odbywać się zatem na każdym etapie rozwoju człowieka. Szkoła w swoich działaniach dydaktycznych powinna mieć na celu przygotowanie młodzieży do działania w sytuacjach, które zagrażają zdrowiu i życiu. Każdy — bez względu na wiek — powinien dysponować fachową wiedzą i posiadać umiejętności, które pozwolą ratować ludzkie życie. Bierność w sytuacji zagrożenia może kosztować czyjeś życie. Celem jest zatem kształtowanie postaw promujących udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej już od najmłodszych lat.

Cel pracy

Celem przeprowadzonych badań jest określenie poziomu wiedzy i określenie postaw, jakie prezentują uczniowie wobec udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej osobom poszkodowanym.

Materiał i metody

Materiały, dzięki którym opracowano niniejszą pracę zostały zebrane w Zespole Szkół Gimnazjalnych i Liceum Ogólnokształcącym. Badaniem ankietowym objęto 175 osób reprezentowanych przez 59 uczniów (kobiet 25, mężczyzn 34) w wieku 15 lat, trzeciej klasy szkoły gimnazjalnej oraz 116 uczniów (kobiet 91, mężczyzn 25) w wieku 18–19 lat liceum ogólnokształcącego klas maturalnych.

Badania przeprowadzono w okresie od grudnia 2014 roku do stycznia 2015 roku, po uzyskaniu pisemnej zgody dyrekcji szkół. Uczniowie byli poinformowani o celu badania oraz wyrazili zgodę na udział.

Do badań wykorzystano przygotowany autorski kwestionariusz ankiety, który został rozdany na lekcjach godziny wychowawczej w dwóch typach szkół. Rozdano łącznie 175 ankiet osobom obecnym na lekcji — wszystkie wypełnione formularze zostały zwrócone. Czas przeznaczony na wypełnienie ankiety wynosił około 15 minut. Ankieta zawierała 28 pytań.

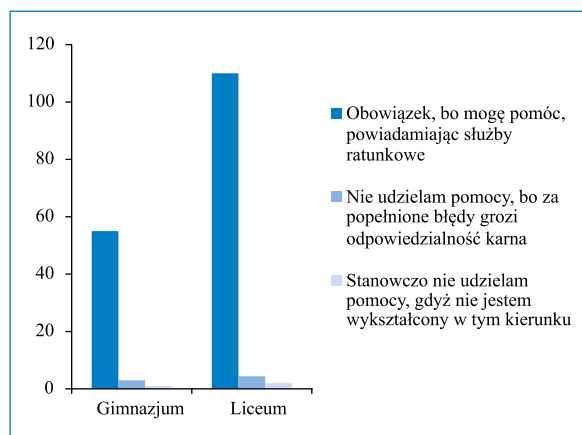
W obliczeniach statystycznych posługiwano się testem chi-kwadrat [6, 7]. Dla każdego testu przyjęto poziom istotności równy 0,05.

Wyniki

W gimnazjum tylko 19 osób (32,20%), a w liceum grupa 66 osób (65,90%) uczęszczała na zajęcia pozaszkolne z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Większość respondentów zarówno w szkole gimnazjalnej, jak i licealnej uczestniczyło w zajęciach z pierwszej pomocy na terenie szkoły. W gimnazjum było to 56 osób (94,92%), zaś w liceum 104 osoby (89,66%). Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że niezależnie od wieku uczestnictwo w zajęciach z pierwszej pomocy jest takie samo.

Uczniowie gimnazjum 56 osób (94,92%) i licealiści w grupie osób 98 (84,48%) potwierdzili, że w trakcie zajęć szkolnych odbywały się zajęcia poświęcone zasadom pierwszej pomocy przedmedycznej. Większość młodzieży zna europejski numer alarmowy. W grupie gimnazjalistów numer alarmowy znały 54 osoby (91,53%), a w grupie licealistów 98 osób (84,48%). Kontakt badanych z osobami, którym należało udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej, w grupie uczniów szkoły gimnazjalnej był raczej znikomy. Do takich doświadczeń przyznało się 11 uczniów gimnazjum (18,64%) oraz 14 uczniów liceum (12,07%).

Pięćdziesięciu pięciu uczniów szkoły gimnazjalnej (93,22%) i zdecydowana większość uczniów liceum, bo aż 110 (94,83%) podkreśla, że udzielanie pomocy przedmedycznej jest ich obowiązkiem (ryc. 1). Gimnazjaliści w liczbie 51 osób (86,44%) zna i prawidłowo wskazało numer pogotowia ratunkowego. W przypadku uczniów liceum wszyscy respondenci, to jest 116 badanych (100%), wskazali prawidłową odpowiedź.

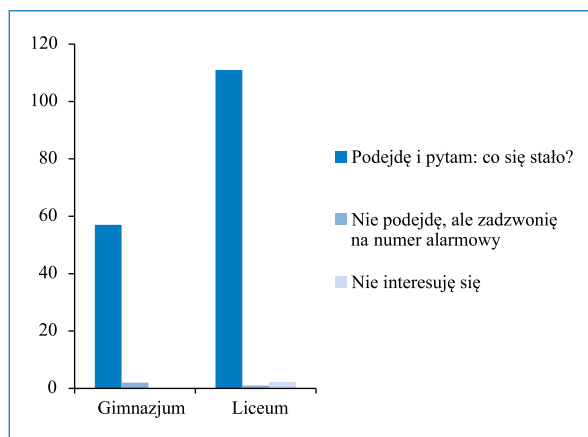

Rycina 1. Poczucie odpowiedzialności i obowiązku udzielenia pomocy wobec zagrożenia zdrowia lub życia

Figure 1. A sense of responsibility and obligation to provide assistance to the threat to health or life

Można zatem przyjąć, że wiek ma znacznie w zakresie posiadanej wiedzy w zakresie znajomości numeru pogotowia ratunkowego 999.

Wyniki w obu grupach są podobne. Młodzież szkoły gimnazjalnej w liczbie 57 osób (96,61%), jak i młodzież szkoły licealnej 111 osób (95,70%) podejście do osoby leżącej i zapyta, co się stało? Udzielanie pomocy osobom, które zostały poparzone gorącymi płynami nie stanowi problemu dla 52 gimnazjalistów (88,14%) oraz dla 99 licealistów (85,34%). Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że niezależnie od wieku częstość odpowiedzi poprawnych jest w przybliżonej liczbie procentowej. Schemat postępowania w przypadku porażenia prądem elektrycznym znany jest 47 gimnazjalistom (79,66%) oraz 99 licealistom (85,34%). Zapalenie się odzieży wymaga zastosowania określonego działania, aby pomóc poszkodowanemu. Respondenci mieli z tym zagadnieniem nieco więcej trudności niż w przypadku uprzednich pytań. Poprawnej odpowiedzi udzieliło w gimnazjum 30 osób (50,85%), natomiast w liceum grupa 82 osób (70,69%). W gimnazjum poprawnych odpowiedzi dotyczących postępowania w przypadku stłuczenia i wystąpienia obrzęku było 38 (64,40%), zaś w liceum poprawnej odpowiedzi udzieliły 93 osoby (80,17%). Wiedza o sposobie unieruchamiania złamanej kończyny — w grupie młodzieży gimnazjalnej poprawnych odpowiedzi udzieliło 48 osób (81,36%), a w przypadku młodzieży licealnej 115 osób (99,14%). Młodzież licealna ma zatem większą wiedzę na temat postępowania w przypadku zabezpieczenia złamanej kończyny. Na pytanie dotyczące opatrywania krwawiących ran z gimnazjum 51 osób (86,44%) odpowiedziało poprawnie, a w liceum 111 osób (95,69%).

Rycina 2. Postawa ankietowanych wobec osoby leżącej na ulicy
Figure 2. The attitude of the respondents to a person lying in the street

Zarówno młodzież gimnazjalna, jak i licealna nie zna zasady tamowania krwotoku. Ankieta ujawniła niski poziom wiedzy na temat udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej w tym zakresie.

W grupie gimnazjalistów poprawnych odpowiedzi było zaledwie 16, co stanowi (27,12%), a w grupie licealistów 35, to jest (30,17%). Nie stwierdzono istotnie statystycznie różnicy pomiędzy młodzieżą z gimnazjum a młodzieżą z liceum. Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że niezależnie od wieku znajomość zasady tamowania krwotoku jest taki sam. Młodzież gimnazjalna i licealna w większości znała sposób postępowania przy ataku padaczki. W grupie gimnazjalistów poprawnych odpowiedzi na ten temat było 49, co stanowi 83,04%, zaś w grupie licealistów 104 poprawne odpowiedzi, które dają 89,66%.

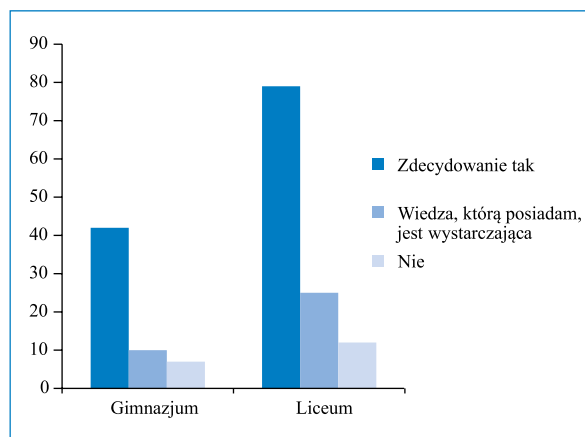
Nie stwierdzono istotnie statystycznie różnicy pomiędzy młodzieżą z gimnazjum a młodzieżą z liceum. Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że niezależnie od wieku sposób postępowania w ataku padaczki jest taki sam.

W przypadku utraty przytomności osoby będącej w pobliżu działania ratunkowe umie podjąć ponad połowa gimnazjalistów 57,63%, zaś w liceum 77,59% badanych (ryc. 2).

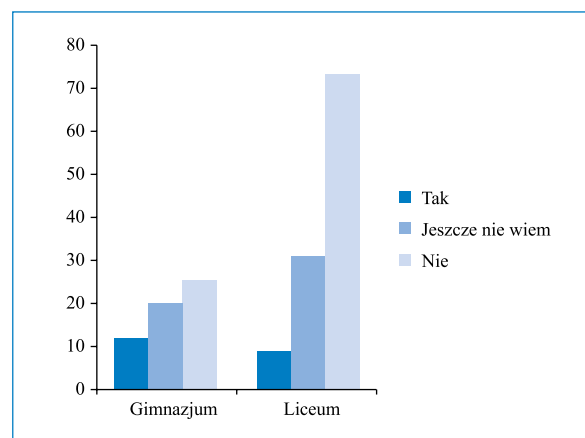
Gimnazjaliści w liczbie 42 osób (71,19%) zdecydowanie chętnie poszerzać swoją wiedzę na temat udzielania pierwszej pomocy, podobnie prezentują się wyniki w szkole licealnej 79 osób (68,10%) (ryc. 3).

Nie stwierdzono istotnie statystycznie różnicy pomiędzy młodzieżą z gimnazjum a młodzieżą z liceum. Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że niezależnie od wieku chęć poszerzenia wiedzy jest taka sama.

W grupie młodzieży gimnazjalnej 27 osób (45,76%) stwierdziło, że „zdecydowanie nie” zamierza podej-

Rycina 3. Chęć poszerzenia swojej wiedzy na temat udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej wśród badanych
Figure 3. Willingness to broaden their knowledge of first aid among respondents

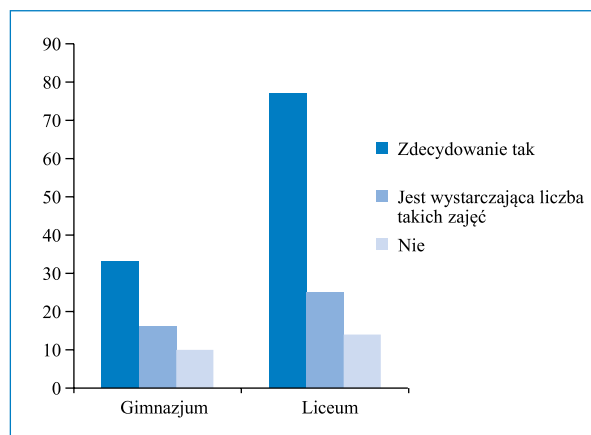
Rycina 4. Zainteresowanie respondentów kształceniem w kierunku medycznym (lekarz, pielęgniarka, ratownik medyczny)
Figure 4. Interest of respondents training in the medical (doctor, nurse, paramedic)

mować kształcenia w kierunku medycznym. W przypadku licealistów odpowiedzi przeczących udzieliło 76 osób (65,57%) (ryc. 4).

Trzydziestu trzech gimnazjalistów (55,93%) i 77 licealistów (66,38%) jest przekonanych o konieczności zwiększenia liczby zajęć z pierwszej pomocy przedmedycznej w szkole (ryc. 5).

Dyskusja

Przeprowadzone badania miały na celu określenie poziomu wiedzy i postaw, jakie prezentują uczniowie wobec udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej osobom poszkodowanym. Młodzież gimnazjalna w liczbie 56 osób (94,92%) i licealna w liczbie 98 osób (84,48%) swoją wiedzę na temat pierwszej

Rycina 5. Opinia osób co do zwiększenia liczby zajęć w szkole z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej

Figure 5. The opinion of people with an increased number of classes in a school in the field of first aid

pomocy czerpie z uczestnictwa w zajęciach organizowanych w ramach nauki szkolnej. Natomiast 19 osób z gimnazjum (32,20%) i 66 osób z liceum (65,90%) uczestniczy w zajęciach pozaszkolnych.

W badaniach Skotnickiej-Klonowicz i Śmigielskiej wykazano, że wiedza młodzieży na temat pierwszej pomocy przedmedycznej jest niska, co sugeruje niedośkonłość kształcenia na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjalnej [8]. Respondenci również chcieliby poszerzać wiedzę w ramach zajęć nieobowiązkowych, pozaszkolnych, choć tylko niewielka ich część chciałaby kontynuować edukację na kierunkach medycznych.

W prezentowanych przez Grześkowiak i Frydrysiak badaniach o skuteczności nauczania pojawia się wniosek dotyczący potrzeby zwiększenia efektywności kształcenia na poziomie szkoły średniej w charakteryzowanym w niniejszej pracy obszarze. Mniejsze braki wiedzy uczniów były spowodowane uzyskaniem informacji z innych źródeł, stąd wniosek, że samokształcenie ma istotny wpływ na poziom wiedzy [9].

Cierniak i wsp. w swojej pracy badali poziom wiedzy gimnazjalistów przed szkoleniem i po nim z zakresu udzielania pierwszej pomocy, wyniki wykazały, że szkolenie zwiększyło o 39,5% wiedzę. Nasuwający się wniosek stanowi o konieczności regularnego szkolenia w tym temacie na każdym etapie edukacji, a nawet życia społecznego [10]. Według innych autorów (Bartczak, Balcerzyk-Barzdo) ludzie są gotowi i chętni do udzielania pierwszej pomocy. Wskazane jest zatem, aby systematycznie organizować takie szkolenia [11].

W badaniach przeprowadzonych przez autorkę większość respondentów w obu grupach szkoły gimnazjalnej (93,22%) i szkoły licealnej (94,83%) udzielanie pomocy wobec zagrożenia życia lub zdrowia innej osoby traktuje w kategorii odpowiedzialności

społecznej i obowiązku. Należy podkreślić, że wśród uczniów gimnazjum i liceum znajdują się osoby, które nie udzielą pomocy poszkodowanemu, gdyż są przekonane, że za popełnione błędy poniosą odpowiedzialność karną. Jest to 3,39% uczniów gimnazjum i 3,45% uczniów liceum. Co istotne 3,39% uczniów gimnazjum i 1,72% uczniów liceum twierdzi, że nie udzieli pomocy, ponieważ nie posiada odpowiedniego wykształcenia w tym kierunku. Jest to ważna kwestia, ponieważ — jak wynika z innych badań poświęconych pierwszej pomocy, które przeprowadziły Sowa i Mach-Lichota — wynika, że 68% uczniów uważa, że każda osoba ma obowiązek udzielania pierwszej pomocy; 17% ankietowanych uważa, że jedynie sprawca wypadku ma obowiązek udzielenia pomocy ze względu na odpowiedzialność karną w przypadku złego przeprowadzenia akcji; 12% respondentów uważa, że tylko odpowiednie służby mają prawo do udzielania pomocy, a 3% wskazało, że wyłącznie lekarz z pogotowia ma do tego prawo [12].

Przeprowadzone przeze autorkę badania wykazały, że umiejętność postępowania w przypadku ataku padaczki charakteryzuje 83,05% gimnazjalistów oraz 89,66 licealistów. Są oni w stanie prawidłowo postępować przy ataku padaczki, to jest zabezpieczyć głowę i drogi oddechowe, obserwując oddech osoby poszkodowanej. Tylko 16,95% gimnazjalistów i 10,34% licealistów udzieliło nieprawidłowej odpowiedzi. To ważna kwestia, gdyż — jak pokazują inne badania przeprowadzone przez Sowę i Mach-Lichotę — 83% uczniów twierdzi, że najlepszym sposobem jest umieszczenie w ustach przedmiotu zapobiegającego przygryzieniu języka, tylko 5% będzie zabezpieczać głowę przed urazem i utrzymywać drożność dróg oddechowych, 9% respondentów w tychże badaniach nie podejmie żadnych czynności ratunkowych, 3% będzie starało się podać odpowiednie leki [12].

Ocena prawidłowego oddechu u osoby nieprzytomnej w przeprowadzonych przez autorkę pracy badaniach raczej nie nastroczała trudności gimnazjalistom i licealistom. Aż 86,44 % z pierwszej grupy odpowiedziało prawidłowo na to pytanie, zaś w przypadku licealistów było to 85,34% badanych. Nieprawidłowych odpowiedzi udzieliło 13,56 % uczniów gimnazjum oraz 14,66% uczniów liceum. Należy podkreślić, że w innych badaniach (Sowa, Mach-Lichota) 53% uczniów obserwowałoby ruchy klatki piersiowej, 15% pochyli swój policzek w celu wyczucia oddechu, 9% podłoży lusterko pod nos, zaś 23% uznało, że wszystkie te sposoby są prawidłowe. Wniosek się nasuwa, że 23% badanych na miejscu wypadku zastosuje metodę dla nich najlepszą i najwygodniejszą [12].

Istotną kwestią w niniejszych badaniach było zdobywanie przez młodzież umiejętności i wiedzy o udzielaniu pierwszej pomocy i ich ocena poziomu tej wiedzy.

Ocenę „dobrą” wystawiło sobie 74,58% gimnazjalistów i 76,72% licealistów. Bardzo dobrze oceniło się 20,34% gimnazjalistów i 15,52% licealistów, natomiast źle oceniło swoją wiedzę 5,08% gimnazjalistów i 7,76% licealistów. Inaczej wyniki przedstawiają się w badaniach Sowy i Mach-Lichoty, w subiektywnej ocenie umiejętności 57% ankietowanych wskazało na niewystarczającą wiedzę, zaś 34% wskazało średnią wiedzę; 6% oceniło się dobrze i tylko 3% oceniło własną wiedzę jako bardzo dobrą [12].

Niektóre pytania sprawiły respondentom znaczny problem. Było to na przykład pytanie o poprawne oznaczenie ucisków klatki piersiowej przy wykonywaniu masażu serca. Zauważalna jest tu różnica odpowiedzi w zależności od wieku ankietowanych, 59,32% uczniów szkoły gimnazjalnej oraz 95,69% licealistów udzieliło tu odpowiedzi prawidłowej. Problem z udzieleniem pomocy będą mieli młodzi ludzie w przypadku poszkodowanego, na którym płonie odzież i osoby, która utraci przytomność.

Widoczną trudność sprawiła uczniom obu szkół odpowiedź na pytania związane z bólem brzucha i złamaniem kończyn w przypadku, gdy pacjent jest przytomny i chciałby spożywać posiłki lub płyny doustnie przed udzieleniem fachowej pomocy. Przy złamaniach kończyn gimnazjaliści w liczbie 57,63% i licealiści 66,38% wskazywali, że nie można spożywać posiłków i płynów przed udzieleniem fachowej pomocy.

Podobnie plasują się wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie o spożywanie posiłków przy bólach brzucha; 52,54% gimnazjalistów oraz 67,24% licealistów uznało, że nie można spożywać posiłków i płynów, gdyż może być to przyczyną przedłużającego się czasu do podjęcia ewentualnie zabiegu operacyjnego.

Wnioski

1. Zajęcia prowadzone na terenie szkoły zwiększają poziom wiedzy badanych z zakresu udzielania pierwszej pomocy.
2. Respondenci wykazali się brakiem wiedzy dotyczącej postępowania z osobą mającą krwotok, z nieprzytomnym oraz oparzoną płonąca odzież. Zdecydowanie w tym zakresie należy podczas szkolenia położyć większy nacisk.
3. Starsza (licealna) młodzież częściej udzielała poprawnej odpowiedzi niż młodzież gimnazjalna.

4. Większość młodych ludzi jest zainteresowana poszerzeniem umiejętności udzielania pierwszej pomocy, co należałoby wykorzystać, zwłaszcza mając na uwadze wcześniej wskazane luki w tym zakresie.
5. Większość badanych podkreśla, że udzielanie pomocy przedmedycznej jest ich obowiązkiem, deklarują oni gotowość do udzielania pomocy osobie poszkodowanej.

Piśmiennictwo

1. Adamczyk K, Lorencowicz R, Trawka H. Znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy osobom poszkodowanym w wypadkach drogowych. *Zdrowie Publiczne*. 2003; 113(3/4): 337–340.
2. Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw; www.sejm.gov.pl (Dz. U. z 2003 r. Nr 137, poz.1304, Art. 1, pkt 16) (dostęp: 21.03.2015).
3. Sillamy N. *Słownik psychologii*. Wydawnictwo Książnica, Katowice 1994: 215–216.
4. Błasiak A. Młodzież wobec wartości. *Horyzonty wychowania*. 2004; 3: 92–93.
5. Stebelski M. Udzielanie pierwszej pomocy według obowiązujących procedur. *Na Ratunek*. 2013; 5: 16–17.
6. Solarska J. *Elementy statystyki*. Wydawnictwo PWN, Warszawa 2003.
7. Zeliaś A., Pawełek B., Wanat S. *Metody statystyczne. Zadania i sprawdziany*. Wydawnictwo PWE, Warszawa 2002.
8. Skotnicka-Klonowicz G., Śmigielska E. Ocena poziomu wiedzy w zakresie udzielania pierwszej pomocy wśród uczniów szkół gimnazjalnych. *Problemy terapeutyczno-pielęgniarskie wieku rozwojowego*. V Podlaska Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Szkoleniowa. Białowieża, 23–27 maja 2007.
9. Grześkowiak M, Frydrysiak K. Wiedza młodzieży szkolnej i studentów pierwszego roku z zakresu udzielania pierwszej pomocy. *Nowiny Lekarskie*. 2007; 76(5): 402–405.
10. Cierniak M, Bartzak M, Balcerzyk-Bardzo E, et al. Wpływ szkolenia z zakresu pierwszej pomocy na wiedzę gimnazjalistów w tym zakresie. *Zdrowie Publiczne*. 2012; 122(2): 176–180.
11. Bartzak M, Balcerzyk-Barzdo E. Gotowość do udzielania pierwszej pomocy przed i po kursie BLS/AED certyfikowanym przez Europejską Radę Resuscytacyjną i Polską Radę Resuscytacyjną. *Zdrowie Publiczne*. 2011; 121(3): 234–237.
12. Sowa M, Mach-Lichota E. Znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych w powiecie rzeszowskim. II Bieszczadzka Konferencja Ratownictwa Medycznego Krywe 13–15.06.2008 roku. Monografia. Wydawnictwo Czelej, Lublin 2008.